

BSAL, 65 (2009), 253-270.

Llibre de la parròquia d'Escorca i notes sobre la població

PEP BARCELÓ ADROVER

RESUMEN

La població de Escorca, desde siempre ha sido muy reducida debido a su configuración geogràfica, terreno montañoso y difícil acceso. Debido a la obligada dispersión de sus habitantes, por la razón expuesta, éstos eran escasos y vulnerables, siendo víctimas de ataques de los seguidores del Islam, de bandidos, de sus perseguidores, de malas cosechas y de enfermedades epidémicas entre otras dificultades. La Universitat de Mallorca, como en otros lugares, tuvo que acudir a abastecer de trigo para la siembra y adelantar el dinero necesario para poder hacer y conservar el camino de acceso al Santuario de Lluc, emplazado en dicho término. Estos gastos tenían que ser devueltos a la mayor brevedad posible, pero durante treinta años no se hizo pago alguno, lo que obligó a llevar a efecto un censo de propiedades y población puesto al día. Este censo nos permite saber con bastante exactitud la valoración de los terrenos de toda la zona y al mismo tiempo el nombre de sus propietarios y habitantes.

Palabras clave: Escorca, demografía, Santuario de Lluc, Universitat de Mallorca.

ABSTRACT

The population of Escorca, has always been very small because of their configuration geogràfica, ground mountainous and inaccessible. Due to the forced dispersal of its inhabitants for this reason, these were very vulnerable, attacks by followers of Islam, bandits, their persecutors, bad harvests, epidemic diseases among other difficulties. The University of Majorca, as elsewhere, had to turn to supply wheat sowing and to advance the money needed to make and retain the access road to the Sanctuary of Lluc, located in this term. These costs had to be returned as soon as possible, but for thirty years was not made any payments, forcing carry out a census of population and properties up to date. This census lets us know quite accurately the valuation of land throughout the area, while the names of their owners and inhabitants.

Key words: Escorca, demography, Santuari of Lluc, Universitat de Mallorca.

Evolució demogràfica des del segle XIII fins al Cadastre de 1610-1646

Normalment, quan es diu parròquia des de l'Edat Mitjana fins el s. XVIII, es parla sobretot d'un municipi. El d'Escorca, al llarg de la història, ha estat un dels menys habitats de Mallorca. Al càlcul que fa el Dr. Santamaria pel segle XIV, 1329, trobam que l'illa estava distribuïda en quatre comarques, que senyalam per ordre de densitat demogràfica: Ciutat i Pla de Ciutat, Mitjana, Muntanya i Marina.¹

Seguint els mateixos criteris, el terme de Muntanya tenia una densitat per Km² de 7,21 habitants.² Hem de tenir en compte que aquest càlcul es refereix a un total de 688,20

¹ Álvaro SANTAMARÍA ARÁNDEZ: *Ejecutoria del Reino de Mallorca*, Palma, 1990, 373.

² Álvaro SANTAMARÍA ARÁNDEZ: "Demografía de Mallorca. Morabatin de 1329", *Mayurqa*, 20, 1981-1984, 177.

Km² repartits entre els següents municipis: Calvià, Andratx, Estallencs, Puigpunyent, Valldemossa, Deià, Bunyola, Sóller, Fornalutx, Escorca, Esporles i Banyalbufar. D'aquesta superfície, una cinquena part, 139'39 Km², pertany al municipi d'Escorca.³

Deixant de banda les notícies ja estudiades en un article anterior relatiu als Capbreus de Lluc, es troben diverses, però escasses, indicacions que ens permetin tenir una noció suficient del tema que tractam. En elles, tot i que hi apareixen molts de noms, no s'al·ludeix a la població d'Escorca en general.⁴

La primera notícia que trobam data del 9 de desembre de 1285, fou transcrita l'any 1901 i només ens parla dels síndics de la parròquia: els Salavert, Malferit, Clumba i Baldrich.⁵

El P. Rafel Juan, M.SS.CC., ens cita el P. Cayetano de Mallorca i la seva obra *Liber Aquarum forensium* que versa sobre l'increment de la població de les parròquies. En tractar d'Escorca, diu que el rei Jaume II: “*Encare entén a ordenar en la parroquia de Escorqua que se fassa alcuna Pobbla, là on pus convenient serà*”.⁶

Seguint al citat P. Rafel Juan, veim que, el 1343, la parròquia d'Escorca ja estava constituïda com a “*parrochie sancti Petri de Escorcham dioc. Maioricensis*” i s'elegeixen els síndics que han de retre homenatge al rei Pere IV d'Aragó.⁷

A la recaptació del fogatge de 1350, Escorca va contribuir amb 8 £ 8 § i, essent la proporció a raó de 8 sous per morabatí, ens dóna una xifra de 105 habitants, quantitat que no coincideix amb la que ens dóna F. Sevillano Colom.⁸

Del treball del Sr. Sevillano, i a la mateixa data, es dedueix la quantitat de 150 persones a la contrada, encara que no es podia considerar pròpiament com a un nucli de població, donades les condicions geogràfiques de la zona i que la majoria dels pocs habitants havien fugit a Ciutat per mor de la pesta negra.⁹

Molt a prop de la data anterior, el 1359, podem tancar la nòmina de notícies sobre la població d'Escorca en el segle XIV amb la relació dels homes següents:

“La parròquia des corqua

G. Farer
 Anthoni Porquer
 G° Marich
 Domingo Cleriana
 G. Ascofet

³ Actualment, té una població de 290 habitants censats, Això representa una densitat poblacional de 2,08 h/km²; cal tenir en compte que aquestes dades de població ens donen unes xifres molt relatives, perquè aproximadament un 90 % únicament hi estan censats, però no viuen al municipi.

⁴ Pep BARCELÓ ADROVER: “Capbreu de Lluc. L'Herència del cavaller Tomàs”, *BSAL*, 62, Palma 2006, 153-184 i “Capbreu de Lluc, S. XVI”, *BSAL*, 63, Palma 2007, pàgs. 223-238.

⁵ E. AGUILÓ: “Actes de la Elecció de Síndichs de la Ciutat y de les Parroquies Foranes...”, *BSAL*, IX, Palma 1901, 119.

⁶ Rafel JUAN MESTRE: *Escorca. Apuntes para la historia del municipio*, Palma 2002, I, 51.

⁷ ACA, Perg. N° 699. Pedro III.

⁸ AHM, RP (3788) 32-46

⁹ F. SEVILLANO COLOM: “La demografía de Mallorca als segles XIV, XIV i XVI”, *BSAL*, XXXIV, 1974, 265.

Barthomeu Master
 Ar bon Macip
 Jacme Boiosa
 P. Malffarit
 G. Bonafé
 Bn. Canela
 G. Biscarra
 Bn. Malffarit
 P. Colom
 P. Siffre
 Jacme Malffarit
 P. Massanet
 Bg. Servic
 Arnau Nabot
 S[umen] XX.”¹⁰

Una relació ben minsa ja que, a les dificultats geogràfiques (orografia, comunicacions etc.) que patien els habitants de la part més tancada de la Serra, hi hem d’afegir la manca de recursos, les males anyades, el segrestes fets pels bandejats, i pels qui els perseguïen, que provocaren el conseqüent abandonament de les terres. A les dificultats esmentades, es sumaven les incursions dels sarraïns que, desembarcant per la costa nord, arribaven fins al mateix Santuari de Lluc.

Durant els segles XV i XVI, no se troben més de tretze noms de persones, generalment propietaris que, cada un a la seva possessió, obriren llur camí d’accés particular. Ho sabem per les discussions que sorgien quan un dels dits propietaris es sentia envaït pels qui passaven per les seves terres, amb les pèrdues econòmiques que comportava aquest ús: parets tomades, pastures fetes malbé, fruites collides sense permís, bestiar extern que hi pasturava o bestiar propi que desapareixia.

L’any 1585, els jurats del Regne Pere Lluís Berard, jurat militar, i lo Magnífich m^o Gabriel Ferregut, jurat de mercaders en representació de la Universitat de Mallorca, acordaren “*donar de diners universals, ab una pòlça en taula, 300 £ per reparar lo Camí General.*”¹¹

Ja en el segle XVII, l’any 1606, la mateixa Universitat de Mallorca va invertir certa quantitat de forment, sense especificar, al terme d’Escorca amb la condició que s’aniria amortitzant amb les futures collites.

I ara arribam als dos llibres més antics que hem trobat, per atzar, després de les obres fetes a l’Ajuntament d’Escorca, el primer dels quals és el que es transcriu més avall. Cap d’ells dos no està inclòs a l’inventari que, amb motiu d’obres anteriors, varen dur a terme primer D. Jaume Lladó Ferragut i després, el 1980, publicat pel mateix Ajuntament gràcies a Leonard Muntaner i Mariano, aleshores professor del Departament de Geografia de la facultat de Filosofia i Lletres de la UIB, amb la col·laboració dels, també aleshores, estudiants de cinquè d’Història, Joan Ensenyat i Quintana i Gaspar Valero i Martí.

¹⁰ ADM, MSL 307, 112 v.

¹¹ ACL Ps. 22, 3.

A pesar de les ordres reials sobre la custòdia dels llibres d'actes, capbreus i tota classe de documentació pertanyent a cada municipi, que anava a càrrec del batle de la vila corresponent, en el cas d'Escorca només s'han conservat dos llibres.

El primer fou començat l'any 1606 i correspon a les provisions de blat. Al segon, dit Cadastre, s'hi consignen les ordres rebudes i les sentències dictades des de 1646 fins a 1712.

Ambdós llibres tenen un format de 300 x 210 mm. El primer, que és el que transcrivim, té 70 folis de paper de tina, 12 d'ells en blanc. El segon amb 88 folis, té els 14 primers dedicats al Cadastre pròpiament dit i els altres, començant per la part posterior del llibre, són transcripcions de cartes rebudes del Virrei, ordenacions, bàndols y sentències. Els dos estan cosits i duen tapes de pergamí.

Aquí només transcriurem els comptes del blat i l'estim de les possessions, o sia el primer llibre, deixant per un pròxim estudi la publicació de la resta.

Criteris de transcripció

Com és natural, hem respectat la grafia de l'original, afegint-hi únicament els signes ortogràfics que ens han semblat més adients per facilitar-ne la lectura.

Les notes que afegim i que no pertanyen al text les incorporam amb claudàtors.

Al primer manuscrit, que vé transcrit a continuació, ens trobam la quantitat de blat que els parroquians d'Escorca adquireixen de la Universitat; allà figuren els personatges que es fan càrrec d'adquirir el necessari i de fer-ne el posterior repartiment. En total es varen repartir 200 quarteres de llavor per sembrar, que es relacionen a continuació:

Transcripció del text

[1608]

“Así apar tots los blats que nosaltres parquians avem de la Vniversitat y de les administracions de cadescu.

16 de agost 1608, he rabut jo Matheu Ferrer, scrivà de la Sala per M^o Michel Domenge, notari, tres quarteres de blat mesurat a la casa de M^o Antoni Cànaues de Mosso, per mà de Joan Martorell, dit de Muntanya, ab barcella brut en presentia del Balla y son a bon compte del salari del sacresta se a fet a dit Antoni Càneues de 9 cavayons de blat, a instancia del Sr. Bernat Cotoner, òlim administrador de forment de la Vniversitat = 3 qres.

Y dit salari es per mi dit Ferrer y del exector per dos vegades y dietes per fer portar lo sacresta i fer dita sacresta.

Dich que es veritat que no obstat dit albarà digue tres quarteras és la veritat que de dites lo prior de Lluch ne a pres quatre barcelles y mige, y axí no són sinó dos quarteres y una barcella, que jo dit Ferrer ha rabut per dit compta, de les quals sen a presat sinch lliures y dotza sous qui han seruit per la sus dita reó de món salari i del exector i dictas per dit sacresta, fet a dit dia y any.

[responsables del repartiment i noms dels beneficiaris]

<u>M^o Umbert, compta del blat de lavor que són</u>	<u>40 qrs.</u>
M ^o Thoni Cànaves, de Mosso	12 qrs.
Juan Martorell, de Muntanya	4 qrs.
Jaume Amer, del Pujol	4 qrs.
Cristòfol y Matgí Muntaner	6 qrs.
Juan Soliuelles, farmansa ¹² Jaume Lobera major	4 qrs.
Demià Galar, farmansa Jaume Lobera mejor	2 qrs.
Jaume Lobera, menor	6 qrs.
Miquell Company, farmansa M ^o Càneues de Mosso	2 qrs.
<u>Compta del blat del Sr. March Antoni Net que són</u>	<u>22 qrs.</u>
M ^o Thoni Càneues, de Mosso	4 qrs.
Juan Soliuelles, fermansa Jaume Lobera, maior	2 qrs.
Jaume Lobera, manor	5 qrs. 2 brs.
M ^o Burdils	11 brs.
Jaume Amer	1 qra. 3 brs.
M ^o Càneues de Manut	1 qra. 2 brs.
Juan Martorell	2 qrs. 4 brs.
Cristòfol Muntaner	4 brs.
Miquel Company	5 brs.
M ^o Lorens Linàs, prevere	2 brs.
Pere Mulet	2 brs.
Martí Quart	2 brs.

¹² Fermança: Garantia. En aquest cas i el següent, en Jaume Lobera garantia els beneficiaris anotats. Es pot veure que hi ha altres garants i altres receptors en les mateixes condicions.

Thoni Barnedí, farmansa Jaume Amer	2 brs.
Matgí Muntaner, farmansa Juan Mertorell	2 brs.
<u>Compta del blat de m° Anthoni Jofra que són</u>	14 qrs.
Jaume Amer	1 gra. 3 brs.
Juan Quart	1 gra.
Metgí Muntaner, farmansa Juan Martorell	3 brs.
Barthomeu Càneues, fermansa Jaume Amer	3 brs.
Thoni Mateu, farmansa Juan Mertorell	2 brs.
Jaume Lobera, menor	3 qrs.
Juan Martorel, de Muntanya	2 qrs. 5 brs.
M° Thoni Càneues de Mosso	2 qrs.
Juan Soliuelles, fermansa Jaume Lobera menor	1 gra.
Demià Galar, fermansa M° Cànaues de Mosso	3 brs.
<u>Compta de una pertida que són</u>	20 qrs.¹³
M° Thoni Càneues de Mosso	15 qrs.
Jaume Lobera menor	5 qrs.
<u>Compta del blat avem pres de al Sr Miquel Anglada que són</u>	30 qrs.
Jaume Lobera, major	2 qrs.
M° Thoni Càneues de Mosso	11 qrs. 3 brs.
Jaume Amer	4 qrs.
Juan Marthorel	4 qrs.
Jaume Lobera, menor	5 qrs.
Pere Cabanelles	2 qrs.
Cristòfol Muntaner, farmansa Juan Martorel	1 gra. 3 brs.
<u>Compta del blat de M° Miquel Anglada que són</u>	30 qrs.
M° Thoni Càneues de Mosso	9 qrs.
M° Thoni Càneues de Menut, ho pus ver Martí Quart	2 qrs.
Juan Martorel	4 qrs.
Jaume Lobera menor	4 qrs.
Jaume Amer	11 qrs.
<u>Compta del blat del Sr. Sureda que són</u>	20 qrs.
M° Thoni Càneues de Mosso	20 qrs.
M° Càneues de Menut	6 qrs.
Juan Martorel	4 qrs.
Banet Majol	4 qrs.
Mestre Danús y son fil	4 qrs.
Jaume Lobera menor	3 qrs.
Miquel Linàs y Jaume Lobera y M° Thoni Càneues de	1 gra.

Mosso

¹³ No s'indica qui n'era el responsable d'aquesta partida, però és molt possible que, essent dos i coneguts els beneficiaris, no hi hagués necessitat de posar-ho.

Compta del Blat assegurat de M^o Barnat Cotoner que són	7 qrs.¹⁴
M ^o Thoni Càneues de Mosso	2 qrs.
M ^o Thoni Càneues de Menut	2 qrs.
Jaume Lobera, mejor	2 brs.
Jaume Amer	4 brs.
Juan Marthorel	5 brs.
Juanot Sardà	1 brs. ¹⁵

Compta del blat del Sr. Bernat Cotoner

M ^o Thoni Càneues de Mosso	3 qrs. 3 brs.
M Cànaues de Menut	3 qrs. 3 brs.
Jaume Amer	1 qra. 2 brs.
Mertí Mertorel, cet barcelles	1 qra. 1 brs.
Jaume Lobera	3 brs.
M ^o Banet Majol	4 brs.
Thoni Sardà	2 brs.

[Varen transcorre 36 anys sense que es poguessin recuperar els imports del blat repartit l'any 1610. També hi havia, entre altres despeses, l'amortització de les 300 £§ que la parròquia d'Escorca devia a la Universitat per adobar el Camí General, les quals ja estaven dipositades en taula, com hem dit al començament, l'any 1585.

Per tot això, es feu necessari arribar a fer una valoració real de les terres de cadascun dels habitants i així poder aplicar la taxa corresponent.]

A 17 de juny 1646

Lo dia present se ha donat un tall¹⁶ a Arnau Matheu, de Tuluxant¹⁷, Clavari lo present Any per lo honor Joan Amer, del Pujol, balle real y altres habitants de dita parrochia.

[1 r.]

Die 3ª mensis maii Anno
a Nativitate Domini MDCXXXVI

Congregats y hajuntats tots los parrochians de la parrochia de Escorcha en la Casa de Nra. Señora de Lluch per effecta de tanir y selebrar Consell General, lo honor M^o Antoni Càneues, de Manut, balle real el present any en dita parrochia y los honors M^o Michel Joan Càneues, de Mosso, Pera Massip, Joan Amer del Pujol, Michel Llobera y Jaume Llobera de Albarcha per effecta de tenir y selebrar Consell General etc..

Primo fonch proposat per lo honor M^o Antoni Càneues de Manut, balle real lo present any, dient:

¹⁴ Al llibre hi ha una nota marginal que diu: "Al blat qa diam da m^o Cotoner as da m^o Umbert".

¹⁵ D'aquesta partida de 7 quarteres que com deim abans anava a càrrec de m^o Umbert, segons el llibre només se'n reparteixen 6 quarteres.

¹⁶ D'aquest tall que paguen entre els presents, no se n'indica la quantitat.

¹⁷ Turixant, lloc del municipi d'Escorca.

Honorables Señors y Savi Consell, lo per què hauem ajustats assí a V^s. M^s és que en esta parrochia hi ha moltes possessions que de molts Añys en esta part no han pagat tall per dita parrochia, ni los cauallers mancho, y que en esta parrochia hi ha molts de habitants que tenen bones barqueres¹⁸ y no pagan cosa ninguna y axí V^s. M^s nos doneran remey y Consell de com se han de fer dits astims¹⁹ y que en dies passats elegírem per estimadors M^o Michel Joan Càneues de Mosso y Joan Amer.

Si V^s. M^s los tenen per aptes y sufficiens per dit càrrech los aboneran y determineran fets dits estims que pagaran per centanar y del fayador nos doneran avís.

Sobre la qual propositio, discouraguts los vots de un en altra, com se partany, lo qual fonch resolt conculus y determinat per tot lo Consell, nemine discrepante, ques fessen los astims generals y que se estiman de bel nou totes les possessions de dit terma y que estiman les barqueres dels habitants de dita parrochia conforma se acostuma per les altres viles y estimar que pagan tant los parrochians com los habitants a rahó de un sou per centanar, dich 1 § y ab los dos astimadors demunt dits si ha figan dos astimadors habitants en dita parrochia

[1 v.]

y són Bernat Soliveres y Joan Càneues, Amitjer de Lluch, y que fessen los astims generals tots los quatre elegits, etc.

Fonch publicada la present determinatio de Consell per mi Raphel Martorell, presents per testimonis los honorables Joan Conylles, mayor y Gabriel Suau.”

[En els comptes, es poden trobar unes diferències de fins al 2 %. Tractant-se de quantitats importants, aquesta diferència pot esser grossa. I si intentam extrapolar-la a altres impostos o talles, ens poden donar resultats generals de l'illa molt distints segons el punt de partida. També observam que, contràriament al que diu el pacte, en comptes d'aplicar un 1 % de talla sobre les estimacions obtingudes s'aplica el 8 %.]

[2 r. en blanc]

[2 v.]

**“Estims Generals de la Parrochia de
Scorcha del pnt. Añy 1646 y són los seguens.
Se Calobra y Tuyent**

Antoni Majol, fill de Antoni, de Tuyent, té una poss ^o estimada per dos millia lliures, diem	2.000 £§
Antoni Mayol, fill de Jaume, de Tuyent, té una poss ^o estimada per dos millia lliures, diem	2.000 £§
Antoni Mayol, fill de Guillem, de Tuyent, té una poss ^o estimada	

¹⁸ Barquera: Tros de terra conradissa que un propietari es reserva per a ell, donant o arrendant la resta a un altre.

¹⁹ Estims: valoracions.

per dos milia lliures, diem	2.000 £§
[3 r.]	
Guillem Mayol, fill de Jaume, de Tuyent, té una poss ^o stimada per dos millia y dos centes lliures, diem	2.200 £§
Hereus de Michel Palou, de Tuyent, té una poss ^o estimada per tres millia lliures, diem	3.000 £§
Jaume Collom, Calobre, té una poss ^o estimada per mil y sinch centes lliures, diem	1.500 £§
[3 v.]	
Joan Collom, Calobre, té una poss ^o estimada per tres millia lliures, diem	3.000 £§
Antoni Collom, Calobre, té una poss ^o estimada per mil y sinch centes lliures, diem	1.500 £§
Pau Arbona, Catallà, fill de Barthomeu de se Calobre, té una poss ^o estimada per mil y sinch centes lliures, diem	1.500 £§
[4 r.]	
Hereu de Barthomeu Mayol, Descolls, té una poss ^o estimada per mil y siscentes lliures, diem	1.600 £§
Hereu de Banet Mayol, del Bosch, té una poss ^o estimada per quatra centes lliures, diem	400 £§
[4 v.]	

Lluch

Joan Amer, d'es Pujol, té una poss ^o estimada ab lo bestiar per sis millia lliures, diem	6.000 £§
Vist que la poss ^o qui hera estimada tota plagade y veura que té bona	
part al terma de Selua li releuam per 1.200 £§, resta 4.800 £§	4.800 £§
Fa de rende les coses seguens: 10 £ 16 § a la Casa de Lluc; 4 £§ a les	
monges de Sta. Margaritta; 4 £§ al Offici de parayres de Incha; 4 £§ al S ^{or} . Baltasar Fe; 4 £§ al Señor Ffrancesch Brull y 1 £ 5 § al Temple,	

diem ²⁰	que tot es 28 £ 1 §. Releuades de les 4.800 £§ resta 4.450 £§,	4.450 £§
	Antoni Càneues, de Manut, poss ^o y bosch estimat per vuyt millia lliures, diem	8.000 £§
16 £§	Fa de rende les coses seguens: Primo 32 £§ de rende a don Guig; a la Casa de Nra. Sra. de Lluch; 18 £§ a Gabriel Serra de cansal ²¹ ; 2 £§ a don Salvador Sureda y 1 £ 5 § an el Temple, que tot es 69 £ 5 §.	
	Releuat de les 8.000 £§ resta	~~7.930£15§~~
ço paga	Ha anologat ²² perdra 8 £§ d'Elbarcha y dos lliures Alcúdia, per	7.262 £ 10 §
per		2.500 £§
[5 r.]	Més, per Binifaldó, estimat per dos millia y sinch centes, diem	1.250 £§
	Y axí ha comparegut al Señor Doctor Caneues i Prior de Nra. Senora de Lluch, lo qual diu que és la veritat que de la poss ^o de Binifaldó	
£§	que ell ne és señor de la mitat, resta per la altra mitat de les 2.500	
	Hereus de Martí Martorell de Muntanya la poss ^o y bestiars estimat per Set millia lliures, diem	7.000 £§
	[nota posterior]	
	Vuy als 3 de maix 1653 en presentia del balle lo Sr M ^o Joan Càneues, Antoni Càneues de Manut y Pera Massip y Joan Amer se descarrega de vuyt lliuras per renda.	
	[5 v.]	
	Joan Serdà de Mortitget té una poss ^o estimada per dos millia y doscentes diem	2.200 £§
	[nota posterior]	

²⁰ Resulta evident que els estimadors, a la vista del que ja pagaven, varem avaluar "a la baixa" la dita possessió.

²¹ censal

²² Amologat: De homologar, estar conforme amb una sentència. En aquest cas assumeix una renda que ha de pagar.

Vuy als 3 de mayx 1653 sent balle desta parroqui lo Sr M^o Joan Càneues y en presentia del Sr Antoni Càneues de Menut y Pera Massip y Joan Amer, lo demunt dit se descarera de sis sentas cinquante ll. per renda, pague £ 16 §

M^o Nadal Cànaues, de Mosso, té una poss^o dita Famania estimada per
Dos millia y vuyt centes, diem 2.800 £§

Fa de renda a les almoines de Pollença 20 q^{rs}. de blat. Se releua 500 £§,
resta per pagar en talles per 2300 £§ 2.300 £§
[6 r.]

M^o Michel Joan Cànaues, de Mosso, té una poss^o dita Mosso estimada
per set millia y cent lliures, diem 7.100 £§
Més per adroges²³ li fa dita poss^o pach per dos centes sinquanta lliures 250 £§

Lo dit Càneues ha comparegut, lo qual ha jurat fa norante dos lliures de
Aliments a ses nebodes, que suman per 1.150 £§. Releuat de 1.150 £§
resta 6.200 £§²⁴ 6.200 £§

Jaume Llobera de Albarcha té una poss^o estimada per tres millia lliures,
diem 3.000 £§

Fa de renda ab diverses partides quaranta y nou lliures, tant ab aliments,
ab blat y dines, les quals sumen 600 £ 6 § 8. Resta 2.400 £ 12 § y
per aquelles paga dich²⁵ 2.400 £ 12 §
[6 v.]

Antoni Soliveres, Pontico, per se muller té una poss^o Albarcha estimada
per tres millia lliures, diem 3.000 £§

Fa de renda an el binifici de M^o Ripol, prevere de la parrochia de St.
Jaume 32 £, més vuyt lliures a Catharina Esteua del Masudal, dich 8 £,
més dues lliures per aniversaris de St. Jacme, dich 2 £, més 3 £ ab
diverses pertides a Nra. Sra. de Lluch, dich 3 £, que tot són 45 £§ y
axí de 3.000 £§ qui en lleua 562 £ 10 § resta 2.437 £ 10 §²⁶ 2.437 £ 10 §

Michell Llobera de Albarcha té una poss^o dita Son Collom estima-
da per mill y sinch centes lliures, diem 1.500 £§

Vist que dit Llobera fa dotse lliures de renda a M^o Antoni

²³ Adroges: Adroques, comestibles o espècies aromàtiques.

²⁴ Aquesta desgravació de 1.150 lliures del que ara diríem "base imponible", per haver-ne pagades 92 a les seves nebodes, ens permet saber que el impost o talla estava fixat al 8 % del valor estimat de la possessió.

²⁵ Aquí podem observar que les talles i els estims no sempre són un indicatiu exacte de la realitat: resulta evident que restant les 600 £ 6 § 8 de les primeres 3.000 £§ en quedarien 2.399 £ 13 § i 4. De la mateixa manera, les 49 £ que paga desgravarien una talla d'un poc més de 612 £ en comptes de les 600 £ indicades.

²⁶ Com a la partida anterior, podem comprovar que lo que es calcula per restar és la quantitat a deduir de l'estimació dels béns, talla ja pagada a raó de 8% .

Càneues de Menut lo descarregam per aquelles que son 150 £§, resten 1.350 £§	1.350 £§
Més ha dit que pren quarante sous de mude ²⁷ que són per 25 £§, paga per 1.375, dich [7 r.]	1.375 £§
Arnau Matheu de Teluxant té una poss ^o estimada ab lo molí y bestiar per nou centes lliures diem	900 £§
Fa de renda 1 £§ a los hereus del soldat marchó ²⁸	1 £§
Més 16 § de un offi(ci) a Lluch, dich	16 §
Més 16 § que fa an el rey per al molí	16 §
Resta 794 £§	794 £§
Hereus del Soldat Marcho, dita Schorcha, té una poss ^o estimada per dos millia y sinch centes lliures, dich	2.500 £§
Vist que dits hereus fa 57 £ 9 § sensals ab defferents partidas lo descarregam per aquellas las quals valen set centas vint y sinch lliuras, dotze sous y sis dinés [7 v.]	725 £ 112 § 6
Pera Bon Massip té una poss ^o dita Son Massip, estimada ab lo bestiar, per deu millia lliures, diem	10.000 £§
Descàrrech: primo fa 20 £§ a Mn. Jieroní Masquide, prevere, més 13 £§ al Cumú de Incha, més 8 £§ a les almoynes de la Seu, més 5 £§ a la muller de Miquel Guig, més 3 £§ a M ^o Antoni Clar, chirurgia de Lluchmayor, més 5 £§ al Dr. Fiol, més 2 £§ al Sacós ²⁹ , més 3 £§ al Espital General, més 4 £§ al Dr. Fiol ³⁰ , més £ 10 § a M ^o Serra, las quals cens genera suma de 63 £ 10 § que són per 900 £§.	
Més ha amologat pendre censals y són los següents: Primo: 16 £§ pren sobre de Mestre Raphel Matheu, boter, més 4 £§ obra de Barthomeu Gofre y són per 250 £§, relevades de 900 £§ resten 250 £§, relevades de 10.000 £§ resten 9.350 £§ y per aquelles paga	9.350 £§
Pera Antoni Amer, del Castell, per la part de poss ^o té Alcanella,	

²⁷ Muda: Empelts que feu als seus arbres incrementant el valor dels mateixos i dels seus béns.

²⁸ Per explicar aquests béns i pagaments a favor del soldat reproduïrem al document annex a manera d'apèndix documental. una pàgina de la part de darrera del mateix llibre, (pàg. 4 r.)

²⁹ Sacós: Església de la Mare de Déu del Socors, a Ciutat, coneguda generalment pel "Secors" o "Secós".

³⁰ Com es pot veure, el esmentat Dr. Fiol reb dues partides.

estimada per siscentes lliures, diem	600 £§
Jaume Mojer, del Castell, per la part de poss ^o té Alcanella, estimada per siscentres lliures, diem [8 r.]	600 £§”
<u>“Los habitants³¹”</u>	
Guillem Cabanelles, de Mortix, renda y barquera de bastiar, conexem pach per quatrecentes lliures	400 £§
Més fa Jaume Martorell, àlies Gat, per 4 £§ de Cens y 250 £§ de bas- tiar, que tot suma trecentes lliures	300 £§
Barthomeu Reus, de Mortitget, conexem pach per cent lliures, diem	100 £§
Guillem Auinent, per bastiar conexem pach per doscentes lliures, diem	200 £§
Ffrancesch Seruera, per barquera, conexem pach per cent lliures, diem [8 v.]	100 £§
Guillem Bibiloni, per la barquera conexem pach per cent lliures, diem	100 £§
Barthomeu Alorda, per veinatje, conexem pach per cent lliures, diem ³²	100 £§
Joan Càneues, amitger de Lluch, per la barquera, per cent siquante lliu- res, diem	150 £§
Jaume Company, Ros, per bastiar, conexem pach per cent lliures, diem [9 r.]	100 £§
Bernat Soliueres, per bastiar conexem pach per doscentes lliures, diem	200 £§
Pera Joan Soliueres, Xorc, per renda y bestiar conexem pach per quatre- centes lliures, diem	400 £§
Barthomeu Soliueres per quatorse lliures de renda pach per cent cetanta y sinch lliures, diem	175 £§
Anthoni Soliueres que (per) 14 £§ renda pach per cent cetanta y sinch lliures, diem [9 v.]	175 £§
Michel Soliueres per 14 £§ de renda pach per cent cetanta y sinch lliures Diem	175 £§
Ffrancesch Soliueres per 14 £§ renda pach per cent centanta y sinch lliu-	

³¹ Per habitants, al llibre s’interpreten aquelles persones que, sense esser propietaris, tenien algun troç de terra llogat a un dels propietaris, a canvi de la meitat de la producció (amitgers) o qualche preu determinat per endavant.

³² No hem trobat cap referència que ens indiqui si cultivava alguna terra o tenia bestiar, la qual cosa atribuïm únicament a una omisió, ja que de tractar-se d’un traginer o treballador “autònom” es tractaria d’una quantitat de doblers totalment inimaginable que, fent feina pel seu compte, no veuria mai en la vida.

res, diem	175 £§
Martí Rojer per bestiar conexem pach per doscentes sinquanta lliures, diem	250 £§
Pera Matheu, de Telluxant, per barquera de bastiars conexem pach per siscentes lliures, diem	600 £§
[10 r.]	
Joan Matheu, de Telluxant, per barquera de bastiars conexem pach per – sinch centes lliures, diem	500 £§
Hacinto Fontanet, per veinatje, conexem pach per cent lliures, diem	100 £§
[10 v.]	

Se Calobra y Tuyent

Anthoni Majol fill de Anthoni.....	1 £ §
Anthoni Majol fill de Jaume.....	1 £ §
Anthoni Mayol fill de Guillem.....	1 £ §
Guillem Mayol fill de Jaume.....	1 £ 2 §
Hereus de Michel Palou.....	1 £ 10 §
Jaume Collom, Calobra.....	1 £ 15 §
Joan Collom, Calobra.....	1 £ 10 §
Anthoni Collom, Calobra.....	£ 15 §
Pau Arbona, Catallà, fill de Barthomeu.....	£ 15 §
Hereus de Barthomeu Mayol d'es Colls.....	£ 16 §
Hereus de Barnat Mayol del Bosch.....	1 £ 14 §
11 r.	

Lluch

Joan Amer, del Puyol.....	2 £ 4 § 6
Mº Anthoni Càneues, de Manut.....	3 £ 12 § 6
Més per Binifaldó.....	1 £ 4 §
Hereus de Martí Martorell, de Muntanya.....	~~2 £ 10 §~~
2 £§ per ço que mane el Sr. Regent li descarregam la propietat de 1.500 £§ que són 75 £§ cens fa a Jaume Martorell de Pollença.....	2 £ §
Joan Serdà, de Mortitget.....	£ 16 §
Mº Nadal Càneues.....	1 £ 3 §
Mº Michel Càneues, de Mosso.....	3 £ 14 § 6
Jaume Llobera, del Barcha (d'Aubarca).....	1 £ 4 §
Anthoni Soliueres, Ponticho, per se muller.....	1 £ 4 §
Michel Llobera, de Albarca.....	£ 13 § 6
Arnau Matheu, de Teluxant.....	£ 7 § 11

Hereus del Soldat Marcho.....	£ 17 § 9
Pera Bon Massip.....	4 £ 13 § 6
Pera Anthoni Amer, del Castell.....	£ 6 §
[11 v.]	
Jaume Mojer, del Castell.....	£ 6 §

Los Barranios³³

Guillem Cabanelles, de Mortix.....	5 §
Barthomeu Reus, de Mortitget.....	1 §
Guillem Auinent, de Muntanya.....	1 §
Ffrancesc Seruera, de Muntanya.....	1 §
Guillem Babilloni, de Binifaldó.....	1 §
Barthomeu Alorda, de Comafreda.....	1 §
Joan Cànaues, de Lluch.....	1 § 6
Jaume Company, Ros.....	1 §
Barthomeu Soliueres, del Barcha.....	1 § 9
Bernat Soliueres, del Barcha.....	2 §
Pera Joan Soliueres, Xorc.....	4 §
Anthoni Soliueres, del Barcha.....	1 § 9
Michel Soliueres, del Barcha.....	1 § 9
[12 r.]	
Ffrancesc Soliueres, del Barcha.....	1 § 9
Martí Rojer, del Barcha.....	1 § 6
Pera Matheu, de Teluxant.....	6 §
Joan Matheu, de Teluxant.....	5 §
Hiesinto Fontanet, del Mauix.....	1 §
Jaume Soliueres, conexem pac per renda y mollas y bastiar.....	5 §
Jaume Mertorell, Gat, pac per vennatge.....	2 §
Bernat Cabanelles, per vennatge.....	1 §
Bernedí Matheu, fill de Joan.....	2 §
Bertomeu Soliueras.....	2 §
Ffrancesc Soliueras.....	3 §
Joan Baptista Soliueras.....	2 §
Anthoni Càneues, mitger de Lluch.....	1 §
[12 v.]	

³³ Barrani: Persona que no tenia domicili o estada fixa a un poble. Segons les lleis del segle XIV, els homes forasters que s'establien a un poble eren considerats "barranis" fins que feia deu anys que hi habitaven.

Bernedí Càneues, qui stà e Manut.....	2 §
Barnedí Càneues, qui stà a Femenia.....	2 §
Pere Metheu, menor, fill de Pere Metheu, maior.....	1 §
Batiste Càneues y Sifre, amitger de Lluch.....	1 §
Resum de les estimacions fetes:	
Sa Calobra i Tuient	20.700 £
Lluc.....	103.004 £ ³⁴
Els habitants.....	4.300 £
Els barranis i petits conradors.....	26 £
Total.....	<u>128.030 £</u> ”

A la vista del repartiment de blat i del capbreu, fet com ja hem dit per satisfer les necessitats de la parròquia, podem comprovar que al llarg de diverses generacions els components de certes famílies estan repartits per tot el terme, Cànaves, Colom o Soliveres per exemple.

Apèndix documental:

Pàgina de la part de darrera del mateix llibre, (pàg. 4 r.) i que literalment diu així:

“Vuy als 24 de Maig 1639 Nosaltres, Martí Martorell, Balle Reall, Antoni Càneves de Menut, Juan Amer, Pera Bon Masip, Miquel LLobera y Juan Soliveras y tots los demás habitants de nostra Parrochia de Osca (sic)³⁵, tant parrochians neturals com Arrendadors:

Congregats com és costum, fonch preposata per lo demunt dit Juan Amer, Lloctinent de Capità, com tenia una carta de part del Illm. Sr. D. Alonso de Cardona³⁶ en que manave, an greves penas, fessem estrecció y nomenassem un Soldat al servey de Sa Magestad y subvectió y socorro de Manorca, bax de la Bander del Capità D. Gregori de Vilalonga³⁷ ab condicions a la carta contingudas.

E nosaltres, vist y considerat algunas causas y reons a nosaltres contraris si per dit effecte se fes dita abstrecció, avem determinat veura si llibrement troberiem algun perticular per servici de dit effecte.

Y el mateix die se as offert Miquel Llobera, major, de lloch de Son Colom, dient que, si li donavem sinquante lliuras, que ell doneria un soldat per la servitut dita.

³⁴ Dins el total de Lluc hi estan incloses les possessions d'es Pujol, Menut, Binifaldó, Muntanya, Mortitxet, Mosso i Albarca.

³⁵ La carta citada està escrita evidentment per una persona culta i externa del terme d'Escorca. L'única explicació plausible pel canvi de nom de la parròquia és que sigui degut a què l'escrivà que traslladà l'ordre de lleva ja la dugués escrita i es limitàs a canviar el nom dels assistents a las juntes, que es convocaren a cada vila per dur a terme la seva feina i, en aquest cas, va canviar el noms del parroquians sense canviar la del poble.

³⁶ Alonso de Cardona i Borja fou Virrei de Mallorca entre 1633 i 1640.

³⁷ Aleshores, el Sr. Gregori de Villalonga i Dameto, Cavaller de l'Orde de Calatrava, era Governador de l'illa de Menorca.

Y axí venint a cordia tots, se son acordats que li donem dites sinquante lliuras, ço és, vint lliuras ancontinent y la demás reste, compliment a dites sinquante li prometen pagar al die que lo dit Capità lo tindrà per rebut. Y an cas que lo dit Llobera fos alliberat, ço és, o que no es fes la dita Jornada a Manorca o que la justicia alliberàs dita demanda, no se li pot repetir ninguna cosa de las ditas vint lliuras. Y an cas que anant-se'n los demás soldats de las demás Vilas, fos dit Llobera alliberat y per ell alliberada nostre Parrochia, som de pacta que se li han de pagar tot lo que falte per compliment de dites sinquante lliuras y ditas sinquante lliuras se paga per compertiment fet per dita reó, pegador per tots los allistat a una lliste la qual han de cobrar los dits Juan Amer y Juan Soliveras.

y lo dit Miquel Llobera resta fiança per son fill Pera Llobera, alegit y donat per llur para per la ja dita reó.³⁸

Fet dit die y Añy demunt dits.”

Segons es pot veure a l'esmentat llibre de Clavariat, a partir d'aquesta data i seguint reials instruccions, havien de tenir un soldat a cavall sempre de guàrdia i una patrulla de sis homes de tot el terme, lo qual motivà l'increment de les talles destinades a pagar aquestes despeses cada cop més oneroses.³⁹

---

³⁸ Aquest Pere Llobera, segons es desprén de documentació posterior, fou el conegut per “Soldat marchó” qui amb tota seguretat va marxar deixant uns hereus. No hem trobat cap partida de defunció als llibres sacramentals d'Escorca, ignorant fins hores d'ara on va morir.

³⁹ Arxiu Municipal d'Escorca, *Libre de Clavaris*.